

ILMATILANKÄYTÖN ETUOIKEUSJÄRJESTYS

Etuoikeusjärjestys perustuu FUA-konseptin mukaan esitaktisella tasolla suoritettuihin ennakkoilmoitusmenettelytoimenpiteisiin. Ennakkoilmoituksia voivat jättää AMC:lle hyväksytyt toimijat (AA). Ilmatilaa voidaan varata myös taktisella tasolla ilman ennakkoilmoituksia, mutta tällöin varausalueella ei ole etuoikeutta muuhun ilmatilarakenteeseen tai ilmaliikenteeseen nähden. Tässä asiakirjassa määritetään pysyvät ilmatilankäytön etuoikeusjärjestykset. Traficom voi päätöksellään antaa tilapäisiä etuoikeusjärjestyksiä strategisen tason suunnittelu- ja neuvotteluprosessin kautta.

Seuraavilla lennoilla on aina etuoikeus muuhun ilmaliikenteeseen ja ilmatilarakenteeseen nähden.

- Häätätilanteessa oleva ilma-alue
- Lennoille vaarallista sääilmiötä väistävä ilma-alue
- Operatiiviset hälytyslennot (QRA-lennot)
- Open Skies -sopimuksen mukaisesti suoritettavat lennot
- STS-indikaattoreilla HOSP/MEDEVAC/AIR AMBULANCE/HEMS/SAR/HEAD -merkityt lennot

Seuraavaa etuoikeusjärjestystä noudatetaan eri ilmatilarakenteiden ja ilmaliikenteen välillä:

1 TSA - TMA / CTA

Esitaktisella tasolla TMA:lla ja CTA:lla on etuoikeus tilapäisiin erillisvarausalueisiin nähden. Tilapäiselle erillisvarausalueelle voidaan myöntää etuoikeus TMA:han ja CTA:han nähden strategisen tason suunnittelu- ja neuvotteluprosessin kautta. Taktisella tasolla TMA:n ja CTA:n haltija voi luovuttaa ilmatilaa tilapäiseksi erillisvarausalueeksi, jolloin voidaan myös luopua transponderivyöhykkeen (TMZ) vaatimuksista sekä ilmatilaluokan mukaisesta palvelusta.

2 TSA - FIZ

Esitaktisella tasolla lentopaikan lentotiedotusvyöhykkeellä on etuoikeus tilapäisiin erillisvarausalueisiin nähden.

Tilapäiselle erillisvarausalueelle voidaan myöntää etuoikeus lentopaikan lentotiedotusvyöhykkeeseen nähden strategisen tason suunnittelu- ja neuvotteluprosessin kautta. Radiovyöhykkeen (RMZ) vaatimuksesta voidaan luopua tilapäisen erillisvarausalueen osalta, mikäli alue on varattu strategisen tason suunnittelu- ja neuvotteluprosessin kautta sen varausmenettelyn mukaisesti.

3 TSA - P-alue

Kieltoalueella on etuoikeus tilapäiseen erillisvarausalueeseen nähden.

4 TSA - R-alue

Rajoitusalueella on etuoikeus tilapäiseen erillisvarausalueeseen nähden.

5 TSA - vaara-alue (D)

Mikäli sekä tilapäisen erillisvarausalueen, että vaara-alueen ennakkoilmoitukset ovat laadittu hyväksytyin AA:n toimesta ja ennakkoilmoitusmenettelyn mukaisesti, AMC koordinoi ilmatilan käyttötarpeet varaajaosapuolten kesken ja sotilastoimielin päättää, mikäli liitteen 1 mukaisesta ilmatilankäytön etuoikeudesta voidaan luopua. Ennakkoilmoitusmenettely ei kumoaa liitteen 1 Puolustusvoimien prioriteettialueiden asemaa.

Muissa tapauksissa tilapäisen erillisvarausalueen ja vaara-alueen etuoikeus määräytyy ennakkoilmoitusmenettelyn mukaisesti, eli ennakkoilmoitus antaa ilmatilankäytön etuoikeuden ennakkovaraamattomaan alueeseen nähden.

TSA-alueeseen liitetyistä rajoituksista luovutaan asianmukaisesti aktivoitun vaara-alueen osalta.

6 Luokan 1 -mukainen TSA - Muu ilmaliikenne

Muun ilmaliikenteen ja tilapäisen erillisvarausalueen etuoikeusjärjestys on kuvattu puolustusvoimien päivittäisen ilmatilankäytön periaatteissa (Liite 1).

Lennonjohtaja voi selvittää valvotussa ilmatilassa ilma-aluksen luokan 1 -mukaisen tilapäisen erillisvarausalueen läpi, mikäli alueen tosiasiallinen aktiivisuus on keskeytynyt tai loppunut.

Tilapäiselle erillisvarausalueelle voidaan myöntää etuoikeus muuhun ilmaliikenteeseen nähden strategisen tason suunnittelu- ja neuvotteluprosessin kautta.

7 Luokan 2 -mukainen TSA - Muu ilmaliikenne

Muulla ilmaliikenteellä on etuoikeus luokan 2 -mukaiseen tilapäiseen erillisvarausalueeseen nähden.

Luokan 2 -mukaiselle tilapäiselle erillisvarausalueelle voidaan myöntää etuoikeus muuhun ilmaliikenteeseen nähden strategisen tason suunnittelu- ja neuvotteluprosessin kautta.

8 Valtion rajat ylittävä toiminta-Muu ilmaliikenne

Muun ilmaliikenteen ja valtion rajat ylittävän toiminnan etuoikeusjärjestys on kuvattu puolustusvoimien päivittäisen ilmatilankäytön periaatteissa (Liite 1).

Taktisella tasolla lennonjohtaja voi valvotussa ilmatilassa reitittää uudelleen ilma-aluksen CBA:n / D-alueen läpi, mikäli alueen aktiivisuus on keskeytynyt tai loppunut.

9 Lennonjohdon valvoma TRA - Muu ilmaliikenne

Hyväksytyt lentosuunnitelman mukaisesti reittivaiheessa lentävä ilma-alus saa lentää TRA:lle. TRA-varausta valvova lennonjohto porrastaa ilma-alukset asettamalla tarvittaessa rajoituksia TRA-varauksen ilmaliikenteelle. Sotilasilmailun osalta edellä mainitusta voidaan poiketa ja rajoittamisen osalta sovelletaan pienimmän haitan periaatetta molempien/kaikkien osapuolten ollessa sotilasilmailua.

TRA:han vaikuttavat lentosuunnitelmasta poikkeavat taktiset oikaisut koordinoidaan vastaanottavan lennonjohtoelimen ehdoin.

10 R-alue - vaara-alue (D)

Rajoitusalueella on etuoikeus vaara-alueeseen nähden.

11 R-alue - muu ilmaliikenne

Rajoitusalueella on etuoikeus muuhun ilmaliikenteeseen, mutta AMC voi rajoittaa tai keskeyttää rajoitusalueella tapahtuvan ilmailulle vaarallisen toiminnan, mikäli se on välttämätöntä muun ilmaliikenteen turvallisuuden varmistamiseksi. Erytistapauksissa AMC voi harkintansa mukaan myös keskeyttää rajoitusalueen ilmailulle vaarallisen toiminnan myös ilmaliikenteellisistä syistä.

12 D-alue - muu ilmaliikenne

Vaara-alueiden toimintaa voidaan rajoittaa ilmaliikenteellisistä syistä.

13 TSA / R-alue - viranomaislennot

Valtioneuvoston asetus ilmailulta rajoitetuista alueista 1 § mukaiset viranomaislennot voivat lentää ilmailulta rajoitetuille alueille.

Kun kyseessä on ilmailulle vaarallista toimintaa varten perustettu rajoitusalue tai tilapäinen erillisvara-alue, noudatetaan turvallisuuden varmistamiseksi seuraavia menettelyjä:

Esitaktisella tasolla ilma-aluksen päällikön ja aluetta hallinnoivan elimen on sovittava menettelyistä, joilla lento voidaan suorittaa turvallisesti. Lentosuunnitelman kohtaan 18 tulee kirjata merkintä RMK/EFRXXX OK tai RMK/EFTSAXXX OK.

Taktisella tasolla ilma-aluksen päällikkö pyytää tarvittaessa ATS-elimeltä ilmailulle vaarallisen toiminnan rajoittamista tai keskeyttämistä. ATS-elin välittää pyynnön AMC:lle, joka ryhtyy vaadittaviin toimenpiteisiin lentoturvallisuuden varmistamiseksi.

14 D-alueet kansainvälisillä merialueilla - muu ilmaliikenne

AMC voi rajoittaa tai keskeyttää vaara-alueella tapahtuvan ilmailulle vaarallisen toiminnan, mikäli se on välttämätöntä muun ilmaliikenteen turvallisuuden varmistamiseksi.

Erityistapauksissa AMC voi harkintansa mukaan myös keskeyttää vaara-alueen toiminnan myös liikenteellisistä syistä.

15 Yleis- ja harrasteilmailun vaara-alue (D) - TMA-, CTR-, CTA-, FIZ-alueet

Harrasteilmailun toimintaedellytysten mahdollistamiseksi vaara-alueita voidaan aktivoida ATS-ilmatilassa ATS-elimien sallimin ehdoin. Aktivoidun D-alueen osalta ilmatilan varaajan osalta luovutaan ilmatilaluokan sekä ilmatilan osan mukaisesta palvelusta ja vaatimuksista, ellei ilmaliikennepalvelun tarjoajan kanssa ole toisin sovittu.

Seuraavilla D-alueilla on etuoikeus ATS-ilmatilaan.

EFD119A Hyvinkää	SFC – 4000 FT MSL VFR/IMC
EFD119B Hyvinkää	SFC – FL60 VFR/IMC
EFD119C Hyvinkää	SFC – FL60 VFR/IMC
EFD129A Piikajärvi	SFC – FL65 VFR
EFD128A Nummela	SFC – 4000 FT MSL VFR/IMC
EFD128B Nummela	SFC – FL60 VFR/IMC
EFD128C Nummela	SFC – FL60 VFR/IMC
EFD128E Nummela	SFC – 4000 FT MSL VFR/IMC
EFD136 Raahe-Pattijoki	SFC – FL65 VFR, SFC - FL60 IMC

16 Tilapäinen R/P-alue - muu ilmaliikenne

Tilapäinen rajoitus- ja kieltoalue rajoittaa muuta ilmaliikennettä strategisen tason suunnittelun mukaisesti. Rajoitukset annetaan Traficomien päätöksellä tai AMC:n perustamana ilmailulain 11 § mukaisesti.

17 Helsinki-Vantaan lentoaseman ilmaliikenne - R- ja D-alueet

Helsinki-Vantaan lentoaseman ruuhkaisimmat ilmaliikenteen ajankohdat ovat kello 06:00 - 09:30 ja kello 14:30 - 17:30 ja 22:00 - 23:00 (LMT). Puolustusvoimien toiminnan suunnittelussa tulee ottaa huomioon, että edellä mainittuina ruuhka-aikoina ammuntojen kovapanosvaiheet minimoidaan alla luetelluilla ilmailun pysyvillä rajoitusalueilla ja kansainvälisillä merialueilla olevilla vaara-alueilla.

Ilmaliikenteen priorisoimiseksi edellä mainituille ruuhka-ajoille määritetään maksimilakikorkeudet ammunnoille rajoitusalueilla ja kansainvälisen merialueen vaara-alueilla seuraavasti:

kello 06:00 - 09:30 ja kello 14:30 - 17:30 (LMT):

EFR64 A/B SANTAHAMINA maksimilakikorkeus 600 m / 2000 FT MSL

EFR65 - EFR67, EFR101 ja EFD101 ISOSAARI maksimilakikorkeus 600 m / 2000 FT MSL

EFR75 ja EFR86 MÄKILUOTO maksimilakikorkeus 600 m / 2000 FT MSL

EFR102 ja EF D102 KUIVASAARI maksimilakikorkeus 600 m / 2000 FT

EFR103 - R104 ja EFD103 - EFD104 KATAJALUOTO maksimilakikorkeus 600 m / 2000 FT MSL

EFR105 - ER107 ja EFD105 - EFD100 KATAJALUOTO maksimilakikorkeus 600 m / 2000 FT MSL

EFR77 UPINNIEMI maksimilakikorkeus 600 m / 2000 FT MSL

EFD115B TOLKKINEN maksimikorkeus 600m / 2000FT MSL

kello 14:00 - 17:30 (LMT):

EFR78 A/B - EFR79 HÄSTÖ - BUSÖ maksimilakikorkeus 4300 m / FL160

EFR80 A/B - EFR81 RUSSARÖ maksimilakikorkeus 4300 m / FL160

EFR108 ja EFD108 RUSSARÖ maksimilakikorkeus 4300 m / FL160

EFR83 SYNDALEN maksimilakikorkeus 4300 m / FL160

EFR84 ja EFR85, EFR109 ja EFD109 ÖRÖ maksimilakikorkeus 7300 m / FL260

Ilmaliikennetilanteen salliessa AMC voi myöntää edellä mainittuja maksimilakikorkeuksia korkeampia aluevarauksia, kuitenkin korkeintaan toimintailmoituksessa ilmoitettuun korkeuteen saakka.

Edellä mainittujen ruuhka-aikojen ulkopuolella Puolustusvoimien toimintaan perustetuilla ilmailun pysyvillä rajoitusalueilla ja kansainvälisillä merialueilla olevilla vaara-alueilla on prioriteettioikeus Helsinki-Vantaan ilmaliikenteeseen nähden.

AMC voi säädellä Helsinki-Vantaan TMA:lla sijaitsevien siviili-ilmailun rajoitus- ja vaara-alueiden maksimikorkeuksia myös liikennetilanteen ja sään aiheuttamien muutosten takia.

18 Vaara-alue EFD124A/B/C/D/E KAUHAVA – ilmaliikenne Kruunupyyn, Seinäjoen ja Vaasan lentoasemille

AMC voi rajoittaa vaara-alueen ylärajaa lentopinnalle FL95 Kruunupyyn, Seinäjoen ja Vaasan lähtevän/saapuvan liikenteen takia.

19 TRA - yleis- ja harrasteilmailun vaara-alueet (EFD120B/C/D, EFD123A, EFD142, EFD145A/B)

Lennonjohdon valvoman tilapäisen ilmatilavarausalueen ja vaara-alueen etuoikeus määräytyy ennakkovarausmenettelyn mukaisesti. Mikäli vaara-alueen varaus laaditaan ennakkovarausmenettelyn mukaisesti, AMC koordinoi ilmatilan käyttötarpeet vaara-alueen varaajan ja paikallisen Ilmavoimien yksikön kesken ja yhteen sovittaa ilmatilan käytön siten, että osapuolien haitat pyritään minimoimaan. Ilman ennakkovarausta on sotilasilmailulla ilmatilankäytön etuoikeus vaara-alueeseen nähden.

20 Aluevalvonta

Aluevalvontalaki velvoittaa ilmaliikennepalvelujen tarjoajaa ja ilmatilan hallintayksikköä järjestämään ilmatilan esteettömän käytön ja luomaan tarvittavat rajoitukset aluevalvontaviranomaisen sitä pyytäessä. Käytännössä aluevalvontatehtävää suorittavan ilma-aluksen ilmatilankäyttötarpeet sovitetaan muuhun ilmaliikenteeseen kohdistuvilla reitti- ja lentokorkeusmuutoksilla käyttäen normaaleja lennonjohtoselvityksiä. Mikäli nämä toimet eivät ole riittäviä, määrätään myös ilmatilankäyttöön kohdistuvia rajoituksia, joilla turvataan aluevalvontatehtävän esteetön suorittaminen. Aluevalvontalain mukaiset avustustehtävät eivät rajoitu valtakunnan rajaan.

Kansainvälisten merialueiden ilmatilaan ei voida perustaa rajoittavia tai kieltäviä ilmatilarakenteita (R-alue, TSA/TRA-alue).

21 Vaara-alue (D) - UAS-ilmatilavyöhyke

Aktivoitu vaara-alue ei poista rajoittaville ja kieltäville UAS-ilmatilavyöhykkeille tai U-space-ilmatilalle asetettuja vaatimuksia ja ilmatilankäytön rajoituksia, eikä sallivien UAS-ilmatilavyöhykkeiden käytölle asetettuja oikeuksia ja ehtoja. Kun vaara-alue tai tilapäinen vaara-alue on sotilasilmailun käytössä, poistaa aktivoitu vaara-alue rajoittaville tai kieltäville UAS-ilmatilavyöhykkeille asetetut ilmatilankäytön rajoitukset alueen varanneen toimijan osalta.

22 Kieltoalue (P), Rajoitusalue (R) ja TSA - UAS-ilmatilavyöhyke

Rajoitus- ja kieltoalueilla sekä TSA:lla on ilmatilankäytön etuoikeus UAS-ilmatilavyöhykkeisiin nähden. Rajoitus- tai kieltoalueella ei voi operoida miehittämätöntä ilma-alusta ilman erillistä lupaa toimivaltaiselta viranomaiselta. Aktiivisella TSA:lla sijaitsevien sallivien UAS-ilmatilavyöhykkeiden osalta miehittämätön ilmailu on mahdollista sopimalla siitä erikseen Ilmavoimien esikunnan kanssa.

Mikäli Traficom myöntää poikkeusluvan ilmailuun kielto- tai rajoitusalueelle, annetaan tästä yleistiedoksianto Traficomien internetsivuilla.

23 TRA-alue - Lentoeseman rajoittava UAS-ilmatilavyöhyke

Lentoesemien rajoittavat UAS-ilmatilavyöhykkeet ovat perustettu lentoturvallisuusperustein ja ne koskevat myös valtion miehittämätöntä ilmailua sekä sotilasilmailua.

Mikäli lentoeseman suojaksi perustetuille rajoittaville UAS-ilmatilavyöhykkeille on myönnetty pitkäaikaisia erityismenettelyitä valtion miehittämättömälle ilmailulle tai sotilasilmailulle ei tätä toimintaa rajoiteta enempää kuin on sovittu.

24 TRA-alue - Lentoeseman salliva UAS-ilmatilavyöhyke

Lentoesemien lähi- ja lähestymisalueille on perustettu sallivia UAS-ilmatilavyöhykkeitä Traficomien turvallisuusarviointiin perustuen. Sallivan UAS-ilmatilavyöhykkeen käytön edellytyksenä on lennokkipaikan kenttä sääntöjen laatiminen yhteistyössä lentoeseman ja tarvittaessa Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien kanssa. Sallivaa UAS-ilmatilavyöhykettä ei lähtökohtaisesti ole tarkoitus rajoittaa enempää, kuin kenttä säännöt edellyttävät.

Strategisen tason suunnitteluprosessin mukaisesti voidaan kuitenkin rajoittaa myös sallivien UAS-ilmatilavyöhykkeiden toimintaa.

25 Rajoittava ja kieltävä UAS-ilmatilavyöhyke tai U-space-ilmatila - Salliva UAS-ilmatilavyöhyke

Sallivalla UAS-ilmatilavyöhykkeillä on mahdollista poiketa rajoittavien ja kieltävien UAS-ilmatilavyöhykkeiden tai U-space-ilmatilan vaatimuksista. Poikkeamat määritetään ennen sallivan UAS-ilmatilavyöhykkeen perustamista Traficomien suorittamaan riskiarvioon perustuen ja toimintamenettelyt on kirjattava sallivan UAS-ilmatilavyöhykkeen toimijan kenttä sääntöihin tai toimintakäsikirjoihin.

26 Rajoittavat UAS-ilmatilavyöhykkeet, kieltävät UAS-ilmatilavyöhykkeet ja U-space-ilmatilat, jotka ovat päällekkäin/sisäkkäin

Jos kaksi tai useampia rajoittavia tai kieltäviä UAS-ilmatilavyöhykkeitä tai U-space-ilmatiloja sijaitsee kokonaan tai osittain päällekkäin, kaikkien vyöhykkeiden ehtoja ja rajoituksia tai kieltoja on noudatettava.

27 Lentopaikan suojaksi perustettu rajoittava UAS-ilmatilavyöhyke - ATS-ilmatila

Mikäli miehittämätöntä ilma-alusta lennätetään lennonjohtopalvelun alaisena tai AFIS-palvelun piirissä, ei lentopaikan suojaksi perustettuja rajoittavia UAS-ilmatilavyöhykkeitä tarvitse huomioida.

28 Vaara-alue - Radiovyöhyke (RMZ)

ATS-ilmatilan ulkopuolella vaara-alueen aktivointi ei poista radiovyöhykkeen velvoitteita ilmailuradion käytön osalta.